

## Сучасний підхід до нормування інноваційної праці

Досвід функціонування підприємств високорозвинених країн свідчить про зростання ролі нормування праці управлінського персоналу. Вибір адекватного методу нормування праці сприяє раціоналізації робочого процесу. Оскільки зміст інноваційної праці значно відрізняється від інших видів праці, то вдосконалення нормування праці цієї категорії працівників в умовах діючого підприємства є досить актуальним.

Оскільки частина інноваційних операцій зростає практично у всіх типах трудових процесів, у цей час особливе гостро виникає питання обґрунтування універсальних методів нормування інноваційної праці на підприємствах.

Значний внесок у розвиток теоретичних аспектів вдосконалення методів нормування та визначення трудомісткості при нормуванні інноваційної праці внесли такі вітчизняні вчені, як Сисун Г.Г., Джоші О.І., Горбатюк К.В., Багрова І.В., Ядранський Д.М., Дзюба С.Г., Гайдай І.Ю., Єрмоменко В.О., Коваленко Г.О., Рижиков В.С., Балабанова Л.В., Сардак О.В. та інші. Серед зарубіжних дослідників необхідно виділити таких економістів як Баклі Дж.Дж., Беклешов В.К., Завлін П.М., Яковлев Ю.В., Деркач Г.М., Рубанов А.Ю., Левченко С.М. Однак у цих роботах недостатньо досліджено методологічні засади нормування та визначення трудомісткості інноваційної праці [1-13,17,19].

Тому мета дослідження є – обґрунтування методологічного підходу до нормування та визначення трудомісткості інноваційної праці.

Аналіз існуючих публікацій, присвячених питанням визначення трудомісткості інноваційної праці та її нормуванню [1-13,17,19], дозволив провести узагальнення існуючих методів, підходів, інструментарію та сформулювати наступні концептуальні положення підходу, що пропонується.

Більшість вчених [2,5,8,12,13,17] в цьому контексті замість терміну «інноваційна праця» вживає термін «управлінська праця» або «інтелектуальна праця», що є певним звуженням об'єкту дослідження. Це протиріччя проаналізовано в статті [14], в якій подано шляхи його вирішення.

По-перше, всі операції інноваційної праці вимагають нормування, але підхід до нього для різних операцій інноваційного процесу має бути диференційований, а запровадження нормування інноваційної праці має бути обов'язковим для всіх категорій персоналу.

По-друге, вибір тих або інших методів нормування інноваційної праці має визначатись ступенем новизни операції інноваційного процесу.

Аналіз літератури з питань нормування праці [1-13,17] свідчить про те, що при нормуванні інноваційної праці застосовуються ті самі методи, які існують й для інших видів праці. Узагальнена класифікація методів нормування інноваційної праці представлена на плакаті.1. Класифікації методів нормування інноваційної праці включає до себе чотири групи методів: експертний, сумарні, аналітичні, мікроелементні.

Під експертним методом більшість дослідників розуміють використання експертних оцінок, які отримують від фахівців [1,3,5,6,7]. Він найбільш актуальний для робіт інноваційної праці, які відрізняються високим рівнем новизни та унікальністю. Недоліками даного методу є складність у визначенні вихідних даних для розрахунків трудомісткості робіт, а також суб'єктивна оцінка експертів.

Основою сумарних методів є використання у якості бази аналога. На думку деяких науковців, викладену в [6] дані методи мають обмежене використання у зв'язку з неможливістю в достатній мері ефективно використовувати кадри. Сумарні методи поділяються на: порівняльні; статистичні (дослідно-статистичні, математичної статистики); дослідні.

Можна погодитись з дослідниками, які вважають, що аналітичні методи [13] засновані на визначенні суттєвості та змісту інноваційної праці управлінського персоналу та її диференціації за видами робіт ( завдань або операцій). Аналітичні методи розподіляються на:

аналітично-дослідницькі (фотографія робочого часу, само фотографія, хронометраж, фотохронометраж);

аналітично-розрахункові (згідно з розрахунками; за нормативами).

Аналітично-дослідницькі методи як правило застосовується для робіт, які мають специфіку умов їх виконання в різних структурних підрозділах. При відсутності нормативів також рекомендується застосовувати даний метод нормування.

Аналітично-розрахункові методи застосовуються досить рідко через складність визначення первинних статистичних даних. До недоліків даного методу слід віднести високу обчислювальну трудомісткість, а також складність установлення впливу кожного фактору на трудомісткість при множинній кореляції.

Пропонується окремо виділяти методи мікроелементного нормування (MTM, MODAPTS, MSD, Work Factor, БСМ у модифікаціях), які мають специфічну сутність та дозволяють суттєво полегшити та прискорити нормування праці.

Різні методи нормування можуть застосовуватися для окремих операцій, як у сукупності, так й одночасно. Застосування того або іншого методу нормування залежить від ряду факторів: від рівня новизни роботи; від типу проведених робіт; можливість нормування на даному підприємстві.

За основу вибору методів пропонується використовувати три види інноваційних трудових операцій: креативні, менш творчі, рутинні.

Під креативними розуміємо такі операції, які потребують високого ступеня новизни. До них відносяться: фундаментальні, пошукові й прикладні

НДР, ДКР (винаходу й відкриття); завдання прогнозування, планування й евристичного характеру).

В той час як, менш творчі роботи мають індивідуальний характер, що не вимагають високого рівня новизни, пов'язані з виконанням часто повторюваних операцій (конструкторські роботи, НДР прикладного характеру й ДКР без суттєвої новизни; розробка, оформлення текстової інформації).

Рутинні - часто повторювані операції, однотипні, з невеликою частиною творчої праці, що не вимагають новизни, які виконуються за зразком, що мають конкретний характер (освоєння і стадія підготовки виробництва до випуску нової продукції; комерціалізація операцій; розробка креслень; облікові інформації; графічні, обчислювальні й канцелярські роботи)

По-третє, аналітичні дослідження [16,18] дозволили сформулювати висновок, що для кожного типу робіт характерні свої методи нормування. В результаті аналізу застосовуваних методів нормування залежно від видів інноваційних трудових операцій [3,5,6,8,10,12,13] було встановлено, що для креативних робіт доцільно використовувати експертний та аналітично-дослідницькі методи. Для менш творчих – сумарні та дослідно-статистичні; для рутинних – за нормативами, дослідно-статистичні, аналітично-розрахункові, аналітично-дослідницькі (спостереження), математичної статистики. Методи нормування в залежності від видів інноваційних трудових операцій представлено на .....

По-четверте, кожному методу нормування інноваційної праці характерні свої особливості визначення трудомісткості.

Результати проведеного аналізу робіт з визначення трудомісткості залежно від методу нормування інноваційної праці було узагальнено в [15]. Можна зробити наступні висновки:

при аналітичному методу трудомісткість визначається як функція параметрів розроблюваного виробу і змісту виконаних робіт; за допомогою

експертних досліджень з використанням рангової кореляції факторів трудомісткості (аналітично-дослідницький);

при аналітично-розрахунковому методу: використання параметричних моделей визначення трудомісткості залежно від кількості характеристик виробу і питомих нормативів за одиницю роботи; встановлення певних кореляційних залежностей між трудомісткістю робіт і основними технічними параметрами розроблюваних виробів; трудомісткість визначається як функція основних технічних параметрів розроблюваних виробів на базі елементів математичної статистики та теорії ймовірності;

при експертному методі визначення трудомісткості майбутніх робіт ґрунтується на оцінках, даних експертами;

при сумарному методі (дослідно-статистичний метод) визначається трудомісткість робіт за статистичними даними про затрати праці в минулому, шляхом порівняння нормованого об'єкта з аналогічним;

при сумарному методі (метод аналогів) базою є звітно-статистичні дані. Спочатку розробляють структурну схему і визначається нормативна трудомісткість розробки збірних одиниць; також трудомісткість визначається без поділу на елементи. Використовуються три методи визначення норм трудомісткості: на основі особистого досвіду розробника (у вигляді експертної оцінки); за статистичними (звітними) даними про затрати праці в минулому, шляхом порівняння нормованого об'єкта з аналогічним, норматив на який встановлено раніше; визначається трудомісткість ДКР в цілому або окремих етапів роботи на стадії розробки технічної пропозиції або технічного завдання.

По-п'яте, на основі аналізу наведеного в [15] запропоновано процедуру визначення трудомісткості при нормуванні інноваційної праці. Вона включає 6 етапів (вибір об'єкта нормування; визначення чинників, які впливають на трудомісткість виконаних робіт; вибір виду інноваційних трудових операцій та методу встановлення трудомісткості окремих робіт;

вибір переліку інноваційних робіт; вибір виду нормативів трудомісткості; встановлення нормативу) та відповідне методичне забезпечення.

Отже, можна зробити висновок, що методологія базується на сучасній концепції менеджменту, яка з'явилася в останні роки й містить у собі такі аспекти:

1. обґрунтовано класифікацію методів нормування інноваційної праці;
2. визначена сутність і зміст робіт інноваційної праці за трьома видами: креативні, менш творчі, рутинні;
3. обґрунтовано для кожного з виділених трьох видів інноваційних трудових операцій специфічні методи нормування інноваційної праці;
4. визначено особливості розрахунку трудомісткості залежно від методу нормування інноваційної праці;
5. обґрунтовано процедуру визначення трудомісткості при нормуванні інноваційної праці.

### *Література*

1. Багрова І. В. Нормування праці: Навчальний посібник. / І. В. Багрова – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 212 с.
2. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера: Підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 480 с.
3. Беклешов В.К., Завлин П.Н. Нормирование в научно-технических организациях / В.К. Беклешов, П.Н. Завлин. – М.: Экономика, 1989. – 240 с.
4. Горбатюк К. В. Математичні моделі в нормуванні праці на базі теорії нечітких множин: монографія / К. В. Горбатюк. – Хмельницький: ХНУ, 2013. – 158 с.

5. Дзюба С. Г., Гайдай І. Ю. Нормування праці в вітчизняній і міжнародній економіці. / С. Г. Дзюба, І. Ю. Гайдай. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд, 2005. – 172 с.
6. Єрьоменко В. О., Коваленко Г. О., Рижиков В. С. . Основи нормування праці: Навчальний посібник. / В. О. Єрьоменко, Г. О. Коваленко, В. С. Рижиков. – Краматорськ: ДДМА, 2004. – 252 с.
7. Завлин П.Н., Щербаков А.И., Юделевич М.А. Труд в сфере науки. 2-е изд., перераб. и доп. / П.Н. Завлин, А.И. Щербаков , М.А. Юделевич. – М.: Экономика, 1973. – 295 с.
8. Мельникова И. Е. Оптимизация процесса управления и усовершенствования нормирования труда руководителей / И. Е. Мельникова // Вісник Криворізького національного університету : Збірник наукових праць. Випуск 33. – Кривий Ріг: ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2012. – С.283 – 286.
9. Методика розробки норм часу на науково-досвідні роботи для установ продуктивності АПК / В. В. Вітвіцький , В. М. Ніколаєнко, П. Н. Глонь та ін.. – К.: НДІ «Укragenпромпродуктивність» , 2007. – 135 с.
10. Нормирование труда специалистов НИИ и КБ: межотраслевые методические рекомендации. – Москва: Экономика, 1990. – 142 с.
11. Организация, нормирование и оплата труда: Учеб. пособие / А. С. Головачев, Н. С. Березина, Н.Ч. Боку и др.; под общ. ред.. А. С. Головачева. – М.: Новое знание, 2004. – 496 с.
12. Сисун Г.Г., Джоші О.І. Нормування праці: Навчально-методичний посібник. / Г.Г. Сисун Г.Г., О.І. Джоші, – Рівне: НУВГП, 2011. – 173 с.
13. Совершенствование нормирования труда рабочих и специалистов в условиях научно – технического прогресса: межвузовский сборник научных трудов. – Барнаул: алтайский государственный университет, 1989 – 170 с.

14. Черноіванова Г. С. Категорійний інструментарій забезпечення інноваційної праці в сучасних умовах / Г. С. Черноіванова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Науковий журнал. – Івано-Франківськ : Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. – Вип. 13. – Т. 1. – С. 98 – 112

15. Черноиванова А. С. Особенности определения трудоемкости при нормировании творческого и инновационного труда / А. С. Черноиванова // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2016. – № 3 (235). – С.160-173

16. Черноиванова А .С. Теоретические основы определения трудовых нормативов / А. С. Черноиванова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду економіки: Зб.наук.праць. - 2017. - Випуск 1 (123). - С. 103-109.

17. Ядранський Д. М. Теоретико - методичні засади формування єдиної системи нормування праці в Україні: монографія / Д. М. Ядранський. – Дніпропетровськ: Моноліт, 2007. – 228 с.

18. Chernoiwanova A. , Lepeyko T. Specifics of organizing and standardizing innovative labour in information economy / A. Chernoiwanova, T. Lepeyko // "Information Technologies in Innovation Business (ITIB 2015)", Proceedings, October, 07-09 2015, Kharkiv, Ukraine, 2015. – P. 76-79

19. Buckley J.J. Fuzzy Markov Chains: Uncertain Probabilities/ J.J. Buckley, E. Eslami // Mathware and Soft Computing -2002 - №9.-P.33-41